

1951 tarihli Britanya'nın Sosyalizm Yolu: Bir Halk Demokrasi Programı

Vijay Singh

İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte parti programlarının taslağını hazırlamak üzere bazı Komünist Partiler SBKP(b)'den destek istemişti. Büyük Britanya Komünist Partisi (CPGB) ve Hindistan Komünist Partisi de bu destekten yararlanmıştı. Endonezya Komünist Partisinin programını tasarlamak üzere Stalin ve Liu Shao-chi birlikte çalışarak destek sunmuştu. İktidardaki Komünist Partilerin oluşturduğu birleşik cephenin parçası olan SBKP(b), Orta ve Güney-Doğu Avrupa'daki Halk Demokrasleri ile Çin Halk Cumhuriyeti'nde demokrasi ve sosyalizme doğru ilerleme konusunda tavsiyelerde bulunmuştu. SBKP(b)'nin yeni demokrasilerdeki Komünist Partilerin önderliğinde milliyetçilik ve oportünizme karşı mücadeleler konusunda sunduğu detaylı öneriler ve tavsiyeler, Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra yayınlanan belge ve materyallerde görünür. Bu materyallerin tümü, dünyanın her yerinde demokrasi ve sosyalizmin ilerlemesi konusuna ortak yaklaşımı açığa çıkarır.

'Britanya'nın Sosyalizm Yolu'nun yazılmasında Stalin'in katkısı, daha sonra Arnavutluk'un Sovyet revizyonizmine karşı polemik yürüttüğü dönemdeki tartışmaların da merkezinde yer almış, hem Kruşçev hem de Arnavut komünistler 1963'te bu konuya gönderme yapmıştı. Ne var ki, konuyla ilgili belgelerin yokluğunda, Stalin'in bu metne katkısının içeriği ve önemi pek belli olmadı. Kruşçev'in ve SBKP'nin 20. Kongresi'nin sosyalizme 'barışçıl' ve 'parlamentar' yoldan geçiş konusundaki yorumlarının, Lenin ve Stalin'in bilinen görüşleriyle uyuşmadığını varsaymak için yeterince gerekçe bulunmaktaydı. Aynı şekilde, 'Britanya'nın Sosyalizm Yolu' konusunda İngilizlerin önceki eleştirilerinin bazı sorunları dikkate almadığı da görülüyordu.

Britanya'nın Sosyalizm Yolu, Büyük Britanya Komünist Partisi (CPGB) Merkez Komitesi'nin kabul etmesiyle Ocak 1951'de yayınlanmış, revize edilerek 22. Kongre'de onaylanan programın yeni baskısı ise Nisan 1952'de yapılmıştı. Bu yeni program Şubat 1935'te CPGB'nin 13. Kongresinde kabul edilen '*Sovyet Britanya İçin...*' başlıklı programın yerini aldı. SBKP'nin 20. Kongresinden sonra, Britanya'nın Sosyalizm Yolu birtakım değişikliklere uğradı. Sosyalizme geçiş sürecinde işçi konseyleri, parlamento, Komünist Partisi ve İşçi Partisi arasındaki ilişki, proletarya diktatörlüğü ve Britanya İmparatorluğuna karşı tutum gibi başlıca önemli konularda bu programların karşılaştırılması, uluslararası komünist hareketin ve CPGB'nin anlayışında o yıllarda yaşanan değişiklikleri göz önüne seriyor.

1935'te CPGB'nin programı, İşçi Partisi'nin önerdiği şekilde Avam Kamarası'nda çoğunluğu sağlama yoluyla kapitalizme son verilip sosyalizmin kurulabileceği ihtimalini reddediyordu, zira kapitalist sınıf, art arda çıkarılacak yasalarla kendi mülkiyetine el konulmasına izin vermezdi. Sosyalizme "barışçıl ve kademeli" bir yoldan gidilemeyeceği gerçeği, Avrupa'da faşizmin iktidara gelmesiyle açıklık kazandı; zira iktidarlarını ve karlarını korumak için kapitalistlerin kendisi her türlü demokrasi biçimlerini kenara itmişti. Tıpkı Alman Sosyal Demokratların Faşizme Karşı Birleşik Cepheyi reddetmesi ve böylece faşizmin Almanya'da başarıya ulaşmasına yol açması gibi Britanya'da da İşçi Partisi, işçilerin faşizme karşı eylem birliğine tolerans göstermiyordu. İktidarı ele geçirmenin tek yolu, faşizme karşı ve ulusal kurtuluş için mücadelenin yanı sıra ücret kesintisi, yüksek kiralar, hızlandırılmış çalışma, toplu işten çıkarmaya karşı temel talepler etrafında inşa edilmiş, işçi sınıfının birleşik cephesine dayanan bir işçi devrimiydi. Kapitalistler tarafından işçi sınıfına dayatılan iç savaş, kapitalizmin

devrilmesinin şiddetli olacağı anlamına geliyordu. Ne var ki, işçi sınıfının zaferi, silahlı güçler sıfatındaki üniformalı işçilerin de katılmasıyla kolaylaşır. CPGB, sermayenin hükmünü koruyan ve kabineyi, devlet memurlarını, ordu ve yargıyı da içeren yönetim mekanizmasının bir parçası olan parlamenter sistemin, kapitalizmin yıkılmasından sonra işçilerin iktidarına hizmet edebileceği ihtimalini reddediyordu.

İşçilerin diktatörlüğü koşulları altında, İşçi Konseyleri vasıtasıyla devlet mekanizması parçalanıp yenilenecektir. İktidarı aldıktan hemen sonra işçi konseyleri, Britanya İmparatorluğu altındaki bütün ülkelere, tam bağımsızlığı da içerecek şekilde kendi kaderini tahin hakkı tanıyacaktır. Britanya'nın tüm silahlı güçleri ve polis sömürgelerden geri çekilecek ve Britanya'nın emperyalist finansal hak iddiaları iptal edilecektir. Sanayisini geliştirmek için emperyalizmin yükünden kurtulan endüstrisi az gelişmiş ülkeler, kendi ürünlerini sanayi ekipmanı için değiştirme imkanına sahip olacaktır.

Belli ki bu program, dönemin Bolşevizm gelenekleri ve Komintern ile uyumluydu. Almanya'da Nazizm, İspanya iç savaşı ve Çin'in Japonya tarafından işgali nedeniyle, SBKP(b) ve Komintern çalışmalarını, demokratik ve sosyalist hareketleri gericiliğe karşı savunmak amacıyla, Almanya, İtalya ve Japonya'da cisimleşen faşizme ve savaş tehlikesine karşı proletarya ve halk cepheleri kurmaya yöneltmişti. Bu nedenle Britanya Komünist Partisinin programı hızla güncelliğini kaybetti.

1951'de kabul edilen yeni parti programı, Britanya'nın Sosyalizm Yolu, dünya çapındaki yeni güç ilişkilerini, Komintern'in 7. Kongresinden sonra kazanılmış deneyimleri, özellikle de Yeni Demokrasilerin ve Orta ve Güney-Doğu Avrupa'da Halk Demokrasilerinin kurulmasıyla kazanılmış deneyimleri ve Çin Devrimi'ni dikkate alması kaçınılmazdı. Yeni parti programı, Sovyet Sosyalist Britanya'yı değil, Britanya'da Halk Demokrasisi'ni kurmaktan ibaretti. Programın ara başlıklarından birinde ifade edildiği gibi: 'Halk Demokrasisi - Sosyalizme Giden Yol'du esas olan. Bu sosyalizme gidecek yoldu ve İşçi Konseylerine dayanan Sosyalizmin ve proletarya diktatörlüğünün derhal kurulmasını, parlamentonun, kamu hizmetlerinin, polisin, askerin, yargının ve burjuvazinin diğer devlet aygıtlarının derhal parçalanmasını öngörmüyordu. Orta ve Güney-Doğu Avrupa'da Halk Demokrasilerinin deneyimlerinden yola çıkarak Britanya Yolu, parlamentodan yararlanmayı ve işçi sınıfı hareketinin farklı kesimlerine (parlamenter çoğunluğuna dayanan İşçi Partisi, sendika, işçi hareketi, kooperatif ve komünist) dayanan bir Halk Hükümeti kurmayı öngörüyordu. Ekonomik alanda ise sosyalizme giden yol, sosyalist kamulaştırmayı ve tekelci sermaye ve büyük toprak sahiplerinin işçilerin kontrolüne alınmasını, fakat küçük esnaf, küçük iş adamları, küçük toprak sahipleri ve kırsal kesimdeki çiftçilerin bu denetimin dışında tutulmasını öngörüyordu. Britanya İmparatorluğu ise, belli ki Sovyetler Birliği örneğinden esinlenerek, 'sömürgelere ulusal bağımsızlıklarının verildiği, güçlü, özgür ve eşit bir halklar birliğine dönüştürülecekti.

1951 ve 1952 yayımlarında Britanya'nın Sosyalizme Giden Yolu, sosyalizme barışçıl geçişten söz etmez. Aksine programın öngördüğü: Halkın demokratik iradesini uygulamak üzere bu

belirleyici tedbirleri ileriye taşıırken, kapitalist sınıfın Parlamento ve Halk Hükümetine her tür karşı koyma çabasına karşı direnecektir ve bu çaba yenilecektir.

Demokratik biçimde Halk Hükümetini iktidara getiren ve işçi sınıfının başını çektiği ve sağlam bir şekilde fabrikalara dayanan geniş halk ittifakı, kapitalist savaş kışkırtıcılarının ve ajanlarının saldırılarıyla başa çıkma gücüne sahip olacaktır.

Parlamentoda kararlaştırılan programın pratikte uygulanmasını sağlamak için Hükümet, örgütlü işçilerin gücüne dayanacaktır; buna direnme ve sabote etme girişimleri yenilgiye uğrıtılacak, işçi sınıfı düşmanları adalete teslim edilecektir.

Büyük kapitalistlerin mülklerini ve yüksek karlarını kendi istekleriyle Britanya halkının çıkarına teslim edeceğini varsaymak yanlış olur.

Kapitalistlerin, Halk Hükümeti'nin aldığı kararlara karşı durmalarını ve imtiyazlarını korumak için kaba kuvvet dahil her tür yola başvurmalarını beklemek daha doğru olur.

Bu nedenle Britanya kalkı ve Halk Hükümeti bu girişimleri kararlılıkla püskürtmeye hazır olmalıdır.

Kapitalistlerin direnişine örgütlü işçi sınıfının hangi yöntemlerle karşı koyacağı ve yeneceği açıkça belirtilmemiştir, fakat Rus Devriminde Bolşevik'lerin, Orta ve Güney-Doğu Avrupa'daki Halk Demokrasilerinde ve Yunanistan'daki ulusal bağımsızlık savaşı sürecinde Komünist ve İşçi partilerinin uyguladığı yöntemler CPGB tarafından bilinmiyor değildi.

Program, parlamenter ya da anayasal bir yoldan sosyalizme gidişi öngörmüyordu. 1951'deki Britanya'nın Sosyalizm Yolu'ndaki yeni unsur, halk demokrasisine geçiş sürecinde parlamentodan faydalanma kavramının ilk defa Britanya parti programında yer almasıydı.

1920'de Komintern'in 2. Kongresi'nde kararlaştırılan 'Komünist Partisi ve Parlamento' tezi, gelişen kapitalist sistemin bir aracı olarak parlamentonun belli bir ilerici rol oynadığını, ama proletaryanın kendi iktidarını kurması gereken emperyalizm döneminde, iç savaş döneminde esas görevin, parlamenter aygıtı hakim sınıfların elinden almak, parçalamak ve yerine proletarya iktidarının yeni organlarını kurmak olduğunu vurgulamıştı. Parlamento, ne proletarya diktatörlüğüne geçiş sürecinde proletarya devleti biçiminde ne de gelecekteki toplumlarda devlet biçimi olarak hizmet edebilir. Sadece onu parçalama amacıyla kullanılabilir.

Halk Cepheleeri döneminde, Yeni Demokrasi ve Halk Demokrasilerinde perspektif tümüyle değışti: devrimci süreçte parlamentonun kullanılması ihtimali artık aktif biçimde düşünölmeye başlamıştı. Bunun ilk büyük örnekleri İspanya ve Çin'deki ulusal kurtuluş savaşları sırasında göröldü. Voroşilov, Molotov ve Stalin'in Largo Caballero'ya gönderdiği Aralık 1936 tarihli mektupta şunlar ileri sürölüyordu:

İspanya devriminin izlediği yol, birçok bakımdan Rusya'nın izlediği yoldan farklılık gösteriyor. Bunu belirleyen şey, Rus Devriminin mücadele ettiğinden farklı sosyal, tarihsel ve coğrafi

koşulların varlığı ve uluslararası durumun ihtiyaçlarıdır. İspanya’da parlamenter yolun, Rusya’dakine göre devrimci gelişmede daha etkili bir araç olarak kendisini göstermesi kuvvetle mümkündür. Fakat bizim deneyimizin, özellikle iç savaş deneyimizin, İspanya’daki devrimci mücadelenin özel koşullarına göre uygulanması halinde İspanya için belli bir önem taşıyabileceğine inanıyoruz.

Çin için de benzer bir tutum izlenmişti. Mao ve Çin Komünist Partisi Çin Sovyet Cumhuriyeti’ni genişletme perspektifinden vazgeçmiş, Japon emperyalizminin istilasına karşı birleşik ulusal cephenin çıkarı için Şubat 1938’de Çin’de artık demokratik cumhuriyetinin kurulması savunulur olmuştur:

Komünist Partinin savunduğu demokratik cumhuriyette parlamento, sömürge kölesi olmayı reddeden halkımız tarafından seçilecektir. Seçimler sınırlama olmadan genel oy kullanma hakkına dayanacaktır. Bizimkisi demokratik bir devlet olacaktır. Genel anlamıyla Sun Yat-sen’in uzun zaman önce kurulmasında ısrar ettiği devlet olacaktır. Çin devletinin bu çerçevede gelişmesi gerekir.

Mao ve diğer önde gelen altı Çin Komünist Partisi üyesi, Japonya’ya karşı ortak mücadelenin menfaati için, Çin hükümetine, seçilen bir organ olmadığı halde Ulusal Siyasi Konsey’e katıldı:

‘Konseyin Komünist üyeleri halk tarafından seçilmiş olmamalarını bahane ederek sorumluluklarını reddetmezler. Konsey üyelerinin halkın hizmetkarı olduklarının son derece farkındayız, bu nedenle Çin halkının arzuları, umutları ve taleplerini gerçekleştirmek için kararlılıkla çalışacağız. Halkın ortak talebi, ulusal birliğin güçlenmesi ve Japon istilacılarının Çin’den sürülmesidir. Yurttaşlarımızın bize yardım etmelerini ve hata yaptığımızda bizi eleştirmelerini umuyoruz. Tüm konsey üyelerinin halkımızın isteklerini yerine getirmelerini umuyoruz.’

Yarı-parlamenter kuruma ve Çiang Kai-şek’in başını çektiği hükümete katılım, devrim sürecinde parlamentodan faydalanma konusunda değişen anlayışa başka bir örnek olmuştur.

Ardından, Baltık devletleri Letonya, Litvanya ve Estonya parlamentoları, saldırgan ve yayılcı Nazi emperyalizminin tehdidiyle karşı karşıya iken 1940’ta Sovyetler Birliği’ne katılmalarını öngören yasalar çıkardılar. 1943-44’te Polonya Halkı’nın silahlı mücadelesinin başını çeken yeraltı parlamentosu Krajowa Rada Narodowa’nın yükselişine tanık olduk. Savaş sonrasında ise Çekoslavakya’da Komünist Partisinin başını çektiği işçi sınıfı güçleri 1948’de iktidarı ele geçirmiş, partinin parlamentoda güçlü bir pozisyona sahip olması bunu kolaylaştırmıştı. Doğu Avrupa’da siyasi yaşam demokratikleştirilmiş, Naziler tarafından kurulan yargı ve devlet kurumları yıkılmıştı. Bu ülkeler demokratik devrimden sosyalist devrime doğru ilerlerken burjuvaziye devirmek için politik mitingler, devlet kurumlarının zorla ele geçirilmesi, burjuva yanlısı ordunun silahla bastırılması da dahil olmak üzere birçok farklı araç ve yöntemler kullanılmıştı.

Eski burjuva devlet aygıtı, burjuva demokratik organlarıyla beraber adım adım parçalanmış ve yerine yeni halkçı demokratik devlet aygıtı konmuştu. Bu mücadelede parlamenter mücadele biçimleri kullanılmıştı, fakat bunlar sonuca varmanın aracından ziyade politik değişiklikleri yansıtan ikincil özellikler durumundaydı. Sovyet uzman A. I. Sobolev 1954'teki yazılarında proletarya diktatörlüğüne katılan Orta ve Güney-Doğu Avrupa'nın farklı ülkelerindeki demokratik halk cumhuriyetlerinin parlamenter biçimlerini kayıt altına almıştı:

Gizli oylama yoluyla tüm halk tarafından evrensel, eşit ve doğrudan genel oy hakkı ile seçilen parlamento, halk cumhuriyetlerinde en yüksek iktidar organıdır. Bulgaristan ve Arnavutluk'ta bu organın adı Ulusal Meclis, Macaristan'da Devlet Meclisi, Romanya'da Büyük Millet Meclisi, Çekoslovakya'da Millet Meclisi ve Polonya'da Halk Meclisi, Sejm olmuştu.

Demokratik Halk devletlerinin kesintisiz bir mücadele süreci üzerindeki geçişin ilk aşamasında, proletarya ve köylülerin demokratik diktatörlüğü biçiminde tanımlanmasıydı. Halk Demokrasisindeki ikinci, sosyalist, aşamasında ise proletarya diktatörlüğü fonksiyonlarının uygulandığı ve sosyalist inşa sürecinin hızlandırılması biçimindeydi.

Halk Demokrasisi Programı olarak 1951'deki Britanya'nın Sosyalizm Yolu, toplumun yeni bir siyasi örgütlenme biçimi olarak görülen ve Moğolistan'dan ABD'ye kadar dünyanın dört bir yanında uygulanabileceği düşünülen Halk Demokrasisi anlayışından ayrı ele alınamaz. Burada, Orta ve Güney-Doğu Avrupa'da ve Asya'da Demokratik Halk Devletleri deneyimi büyük önem taşıyordu. Bu anlamda, burjuva devlet yapısının parçalanması ve proletarya diktatörlüğü fonksiyonlarının uygulanması sürecinin, uzun ama kesintisiz bir süreç olduğu anlaşılıyordu. Aralık 1948'de Bulgaristan Komünist Partisi'nin 5. kongresine sunduğu raporda Dimitrov bunu Bulgaristan açısından detaylı biçimde açıklamıştı. Sovyet ordusunun Balkanlar'da ilerleyişiyle birlikte Eylül 1944'teki anti-faşist başkaldırı, faşist rejimi bir vuruşta dağıtmıştı. Burjuva-faşist polis 'paramparça edilmiş', halk milisi kurulmuştu. Siyasi iktidar, Alman emperyalizmi ile ittifak kuran burjuvazinin ve monarşinin elinden alınmış ve Parti'nin önderliği altında işçileri, köylüleri ve aydınları birleştirmiş olan Anayurt Cephesi'ne geçmişti. Eski burjuva devlet mekanizması Eylül 1944'de kısmen, daha sonra da tamamen parçalanmış, Dimitrov 1948'de şunları söylemişti:

İşçi sınıfının önderliğinde emekçilerin egemenliğinin cisimleşmesi olan Halk Demokrasisi, mevcut tarihsel koşullarda, tecrübenin de kanıtladığı gibi kapitalist unsurların tasfiye edilmesi ve sosyalist ekonominin örgütlenmesi için proletarya diktatörlüğünün fonksiyonlarını başarılı bir şekilde uygulayabilir, uygulaması gerekir. Devrilen kapitalistler ve toprak sahiplerinin direnişlerini, sermayeyi yeniden egemen kılma girişimlerini ezebilir, kamu mülkiyeti ve planlı ekonomiye dayanan bir sanayinin inşasını örgütleyebilir.

Orta ve Güney-Doğu Avrupa'nın başka yerlerinde de benzer deneyimler Hilary Minc, Boleslaw Bierut ve Matyas Rakosi tarafından bildirilmişti. Bu dönemde ayrıntılı bir şekilde incelenen Halk Demokrasisi anlayışı, Britanya'nın Sosyalizm Yolu programıyla ve Halk Demokrasisi yoluyla proletarya diktatörlüğünün kurulması konusunda Britanya'yı muaf tutmuyordu.

Bu perspektif, 1953'den sonra Orta ve Güney-Doğu Avrupa'da revizyonizm ve 'piyasa-sosyalizmi'nin yükselmesiyle tersine çevrilmişti. Yugoslavya'da devrimci süreç zaten 1948-49'da durdurulmuş ve tersine çevrilmişti. Çin Halk Cumhuriyeti'nde 1949 sonrası demokratik halk devleti, orta burjuvazi ve onun siyasi partilerini de devletin bünyesine dahil etti. Pravda başyazısının 23 Eylül 1950'de ifade ettiği gibi:

Çin Halk Cumhuriyeti'nin halkın demokratik devleti olduğu ve ortak amaçlar ve görevler için tüm demokratik kampla birlikte mücadele ettiği gerçeğini görmekle beraber, Çin'deki halk demokrasisi ile Orta ve Güney-Doğu Avrupa ülkelerindeki halk demokrasisi arasındaki farkı görmemek de mümkün değil. Kuşkusuz, Orta ve Güney-Doğu Avrupa ülkelerinde halkın demokratik rejimi, Sosyalizmin temellerini inşa etme mücadelesinde proletarya diktatörlüğünün fonksiyonlarını yerine getiriyor.

Günümüzde, Çin'deki halk demokrasisi bir proletarya diktatörlüğü biçimi değildir. Sosyalist inşa Çin'in acil gündeminde henüz yer almıyor.

Ne var ki, bilindiği gibi orta burjuvazi ve onun siyasi partileri ne Ulusal Halk Kongresi'nden ne de Çin Halk Cumhuriyeti devlet bünyesinden hiç tasfiye edilmedi ve böylece halkın demokratik diktatörlüğü, proletarya diktatörlüğünün fonksiyonlarını hiçbir zaman uygulamadı. Bu durum, Çin Halk Cumhuriyeti'nin 1954 ve sonraki anayasalarında görülebilir. Yarım asrı aşan bir zamanda Çin Halk Cumhuriyeti bir demokratik halk diktatörlüğü olarak dondu kaldı, proletarya diktatörlüğünün fonksiyonlarını yerine getirme yönünde gelişmedi. Bu alanda gelişme kaydedilememesi, ülkedeki 'piyasa sosyalizmi'nin yükseliş ve yaygınlaşmasıyla paralel ilerledi.

Stalin'in Britanya'nın Sosyalizm Yolu konusunda çerçeveyi ve içeriği oluşturmadaki müdahalesi, Halk Demokrasisi programını İngiltere'de Sosyalizme giden yol olarak gördüğünü, Parlamentodan faydalanmaya onay verdiğini ve bu programı 'ABD, Kanada, Avustralya ve diğer Anglo-Sakson ülkelerdeki Komünist Partiler için 'özünde uygun bir belge' olarak gördüğünü gösteriyor. Kendi Kaderini Tayin Hakkı'na dayanan halkların özgür birliği önerisi Stalin tarafından yazılmıştı. Ayrıca Stalin, genel seçimlerde İşçi Partisi ile ilgili olarak CPGB'nin seçim taktiklerine katılıyor ve desteğini sunuyordu. CPGB'nin bu konulardaki tutumu hep tartışmalara neden olmuş, Stalin'in düşüncesi konusunda varsayımlar öne sürülmüştü; bu nedenle, onun önerilerini ve gözlemlerini komünist hareketin incelemesi bakımından kamuoyunun bilgisine sunmak son derece önem taşıyor.

SBKP'nin 20. Kongresi'nde ve ÇKP'nin 8. Kongresi'nde kayda geçen revizyonizm ve 'piyasa-sosyalizmi'ne dönüş, halk demokrasisi ve uluslararası komünist hareket konuları etrafında yankıladı. Britanya'nın Sosyalizm Yolu adıyla anılan parti programının köklü bir şekilde yeniden yapılanmaya uğramasıyla sonuçlandı. Programın yeni taslağını hazırlamak üzere yeni bir Komisyon oluşturuldu ve revize edilen metin 1500 değişiklikle 1957'de Parti Kongresi'ne sunuldu. Son metin, Ocak 1958'de CPGB Yürütme Kurulu tarafından kabul edildi. Yeni programda, Britanya'nın Sosyalizm Yolu'nun Halk Demokrasisi'nden geçtiği söylemi kaldırılmıştı. Parlamentodan faydalanmak gerektiği anlayışı korunmuş, fakat orijinal programda

söz edilen büyük kapitalistlerin mülk ve karlarından yoksun bırakılmalarına karşı gösterecekleri direniş tehlikesine dair vurgular hafifletildi. ‘Bugün birçok ülke silahlı mücadele olmadan Sosyalizme geçiş mümkündür’ iddiasını ortaya atan yeni maddeler eklenerek, bunun ‘özellikle de işçilerin mücadele yeteneği ve deneyimini içeren güçlü emek hareketine ve demokratik kurumlara sahip olan İngiltere için geçerli olduğu’ ifade edildi. Böylece sosyalizme barışçıl geçiş fikri onaylanmış oldu. Program, SBKP’nin 20. Kongresi doğrultusunda Kautsky’nin yazdığı ‘dekolonizasyon’ teorisini kabul etmiş, böylece Hindistan gibi sömürge ülkelerin, metropol finans kapitalin egemenliğine son vermeden bağımsız hale gelebileceği varsayılmıştı. Söz konusu sömürülen halkın kendi kaderini tayin hakkı korundu (ondan 3 yıl önce Hindistan Komünist Partisi tarafından reddedilmişti), fakat eski imparatorluk kapsamındaki halkların özgür birliğini oluşturma önerisi çıkarılmıştı.

Başlangıçta Halk Demokrasisi ve Sosyalizm yolunda parlamentodan faydalanmaktan söz eden 1951 tarihli Britanya’nın Sosyalizm Yolu programı, 1958’de artık silahlı mücadele içermeyecek şekilde Sosyalizme giden bir parlamenter yola dönüştürülmüştü.

1960’larda SBKP ve müttefikleri ile Arnavutluk Emek Partisi ve Çin Komünist Partisi arasında çıkan polemiklerde, Britanya’nın Sosyalizme Giden Yolu’nda vücut bulan tezler, analiz ve tartışmaların nesnesi haline geldi. Britanya’da modern revizyonizmin öncü eleştirmeni Michael McCreery’di. McCreery, 1963’te kurulan Komünist Birlik için Revizyonizme Karşı Komite’nin (CDRCU) başkanlığını yapmış, bu görevi 1965’te 36 yaşında kansere yenik düşünceye dek sürdürmüştü. CDRCU’nun kuruluşu Britanya’daki Marksist-Leninist hareketin gelişmesi bakımından önemli bir dönüm noktasıydı ve Hindistan da dahil birçok ülkede materyalleri dağıtılacak kadar uluslararası bir varlık göstermişti.

McCreery’nin Britanya’nın Sosyalizm Yolu ve İlerleme Yolu başlıklı iki makalesi yeniden okunduğunda, Sosyalizm Yolu’nun radikal farklılıklar içeren 1951 ve 1958 tarihli basımları arasında yazarın ayırım yapmadığı, ayrıca, Leninist dönem sonrası olaylar ve komünist hareketin bunlar hakkındaki teorik özetlemelerini dikkate almadığı görülüyor. McCreery, eleştirilerini 1958 programıyla sınırlamıştı. Günümüze kadar ulaşan yazılarında, Dimitrov, Stalin’in yanı sıra, Halk Demokrasisi üzerine yazan önde gelen komünistlerin de adı geçmiyor. Ne var ki McCreery, 1951’de olmayan fakat 1958’de yer alan ve Parlamantonun ‘sosyalizme geçişi sağlayacak yasaların çıkarılması yoluyla halkın iradesinin etkili bir aracına dönüştürülmesi’ ve ‘silahlı mücadele olmadan’ Britanya’da Sosyalizmi inşa etmenin mümkün olabileceği yönündeki önermeleri eleştirmişti. McCreery eleştirilerini, Lenin’in proletarya diktatörlüğünü kurma ve mevcut devlet yapısını parçalama vurgusu yapan yazılarına dayandırmıştı. Dahası, James Klugmann gibi CPGB liderlerinin, sosyalist sistemin güçlenmesiyle emperyalizmin ‘zayıflaması’nın Britanya’da silahlı mücadele olmadan sosyalizme geçişin mümkün olabileceği yönündeki görüşlerinin yanlış olduğunu anlamıştı.

Bugünden geçmişe baktığımızda, SSCB’de sosyalizmin güçlenmek bir yana, 1954-58 döneminde üretim araçlarının devlet sektöründe meta olarak dolaşıma girmeye başlaması, böylece emek gücünün de metalaşması ve işletmelerin verimliliğini ölçmede karlılığın bir kriter

haline gelmesiyle geriletildiğini biliyoruz; ileri sosyalizmin ve komünizmin inşası için planlama direktiflerinin yerini piyasa ekonomisini oluşturmak için 'koordineli planlama' almıştı. Emperyalizm zayıflamaktan ziyade, güç kazandı ve sonunda sosyalizm ve demokrasi kampını yıkıma uğrattı.

McCreery'nin 1958 tarihli Britanya'nın Sosyalizm Yolu programını eleştirileri esas olarak doğrudu. Fakat, 1958 programındaki görüşleri içerdiği düşüncesiyle 1951 programını değerlendirmeye almamıştı. Belli ki, Britanya'nın Sosyalizme Giden Yolu'nun orijinal 1951 versiyonunun, Britanya'da Halk Demokrasisi'ni kurma programının önemli bir parçası olduğundan habersizdi.